

SAMMANFATTNING

Den 5 april 2023 deltog tre militära skolflygplan av typen SK 60 i en övning i manövrerande luftstrid, två-mot-en. Flygplanen tillhörde GTU-divisionen på Flygskolan på Malmen i Linköping. Målet med övningen var att eleverna skulle öva anfall och rollbyte, mellan defensiv och offensiv, under dynamiska förhållanden och under hög G-belastning. Övningen leddes av instruktörerna i jaktroten som båda var nyutbildade flyginstruktörer från 2022-års utbildningsomgång.

Under en av kontakterna under övningen, i samband med ett svängbyte, lyckades piloten i det defensiva flygplanet inte återskapa ögonkontakten med de andra två flygplanen. På ca 50 meters avstånd upptäckte piloten slutligen målflygplanet och gjorde en undanmanöver åt höger för att undvika en kollision. Piloten i det offensiva flygplanet hade samtidigt upptäckt att det också förelåg en kollisionsrisk mellan honom och det defensiva flygplanet. Piloten i det offensiva flygplanet genomförde därför en brant nedåtgående undanmanöver och en kollision kunde undvikas.

Luftstridsövningen som genomfördes var komplex och ställde höga krav på instruktören i form av avancerad flygning och behov av upprätthållande av säker separation samtidigt som instruktören kommunicerade med eleven. Detta har sannolikt påverkat målspaningen på ett sätt som fördröjde upptäckten av målflygplanet och fördröjt avbrytande av kontakten.

Den ansträngda situationen på Flygskolan och de efterföljande sjukskrivningarna och rehabiliteringsåtgärderna tyder på en organisation i stress och med brist på resurser. Detta tillsammans med de stora antalet kommenderingar som gjordes till Flygskolan under hösten 2022 och det stora antalet oerfarna GTU-instruktörer har lett till en hård belastning på utbildningsorganisationen. Dessa faktorer har sannolikt påverkat instruktörernas förutsättningar att utföra det krävande utbildningsuppdraget och haft en påverkan på deras arbetsförhållanden.

Orsaken till tillbudet

Den instruktör som hade separationsansvaret, missbedömde sin position i förhållande till de andra flygplanen, vilket medförde svårigheter i återskapandet av den visuella kontakten. Instruktörens fokus på undervisning av eleven ledde sannolikt till en fördröjning i avbrytandet av kontakten. Detta fick till följd att flygplanen var nära att kollidera.

Bidragande faktorer är

- Instruktörens begränsade erfarenhet av att utbilda elever på SK 60.
- Övningens svårighetsgrad i relation till den nyutbildade instruktörens erfarenhet.
- Skillnader i manövrering av SK 60 i luftstrid jämfört med JAS 39.

Bakomliggande faktorer på systemnivå bedöms vara

- Den ansträngda arbetssituationen med ett antal sjukskrivningar och rehabiliteringsåtgärder på Flygskolan som har påverkat arbetsmiljön för instruktörerna på GTU.
- Pilotbristen i Flygvapnet som har medfört ett stort behov av nya instruktörer, vilket påverkat antagningsprocessen för nya GTU instruktörer, FIK¹-utbildningens genomförande och lett till en lägre samlad erfarenhetsnivå hos instruktörerna på GTU.

¹ FIK – flyginstruktörskursen för blivande GTU instruktörer.

Säkerhetsrekommendationer

Mot bakgrund av de åtgärder Försvarsmakten har vidtagit och avser att vidta samt den omständighet att den sista GTU-utbildningen kommer att genomföras från hösten 2023 till våren 2024 avstår SHK från att lämna säkerhetsrekommendationer i denna utredning.